

Fagforeningsbevissthet

Kai Nilsen, nettverk for grunnskole og barnehage UDF
Nordland 29.10.24

Den norske arbeidslivsmodellen

- 1840-1914: Norge blir gradvis et industriland
- Norsk arbeidsliv organiseres, flere selger sin arbeidskraft
- Få rettigheter som arbeidstaker
- Flere store arbeidskonflikter
- Harde virkemidler fra arbeidsgiver og stat
- Økende fokus på arbeidernes rettigheter

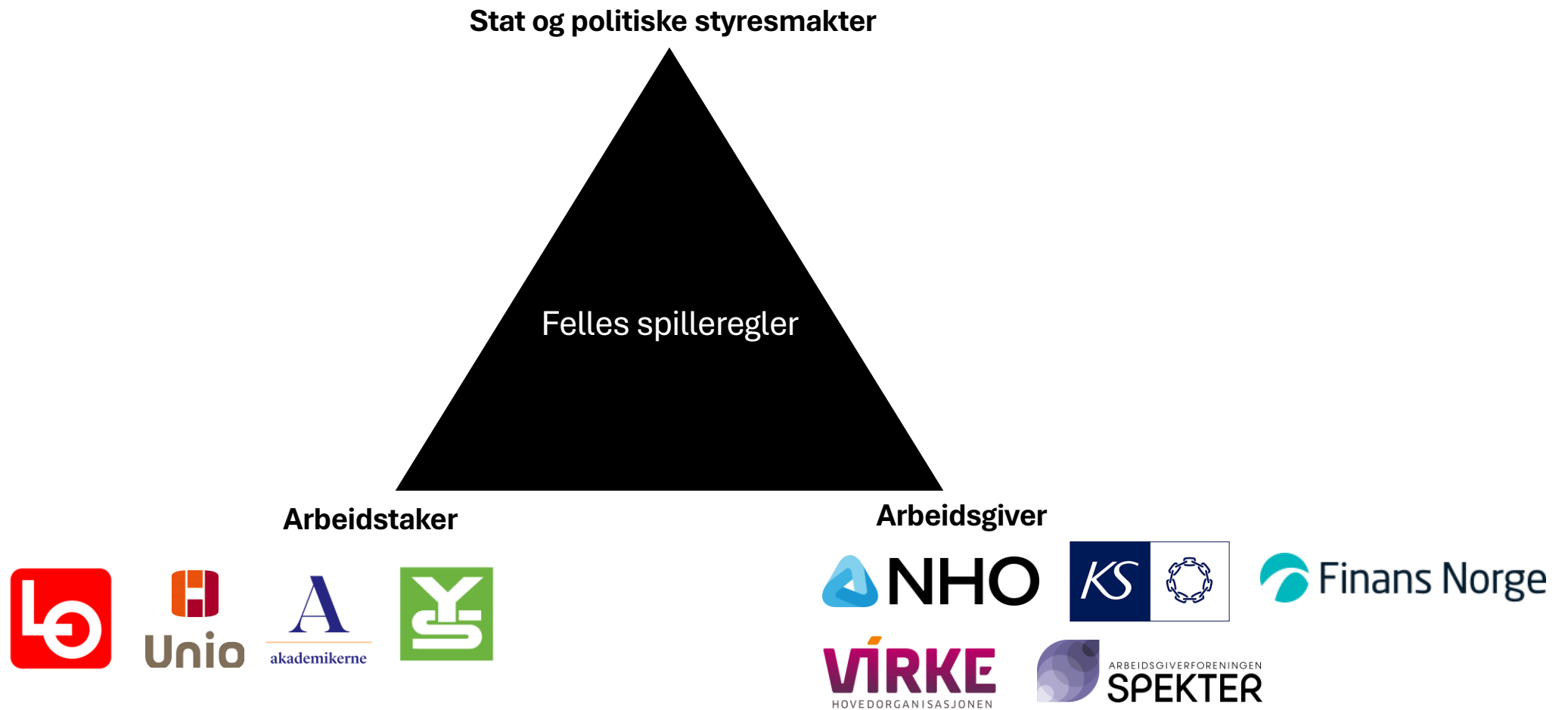

Den norske arbeidslivsmodellen

- Maktforholdet må balanseres
- Medbestemmelse i arbeidslivet
- Vi må stå sammen!
- Felles spilleregler; hovedavtalen, tariffavtaler og Arbeidsmiljøloven
- Ulike virkemidler ved konflikt

Den norske arbeidslivsmodellen

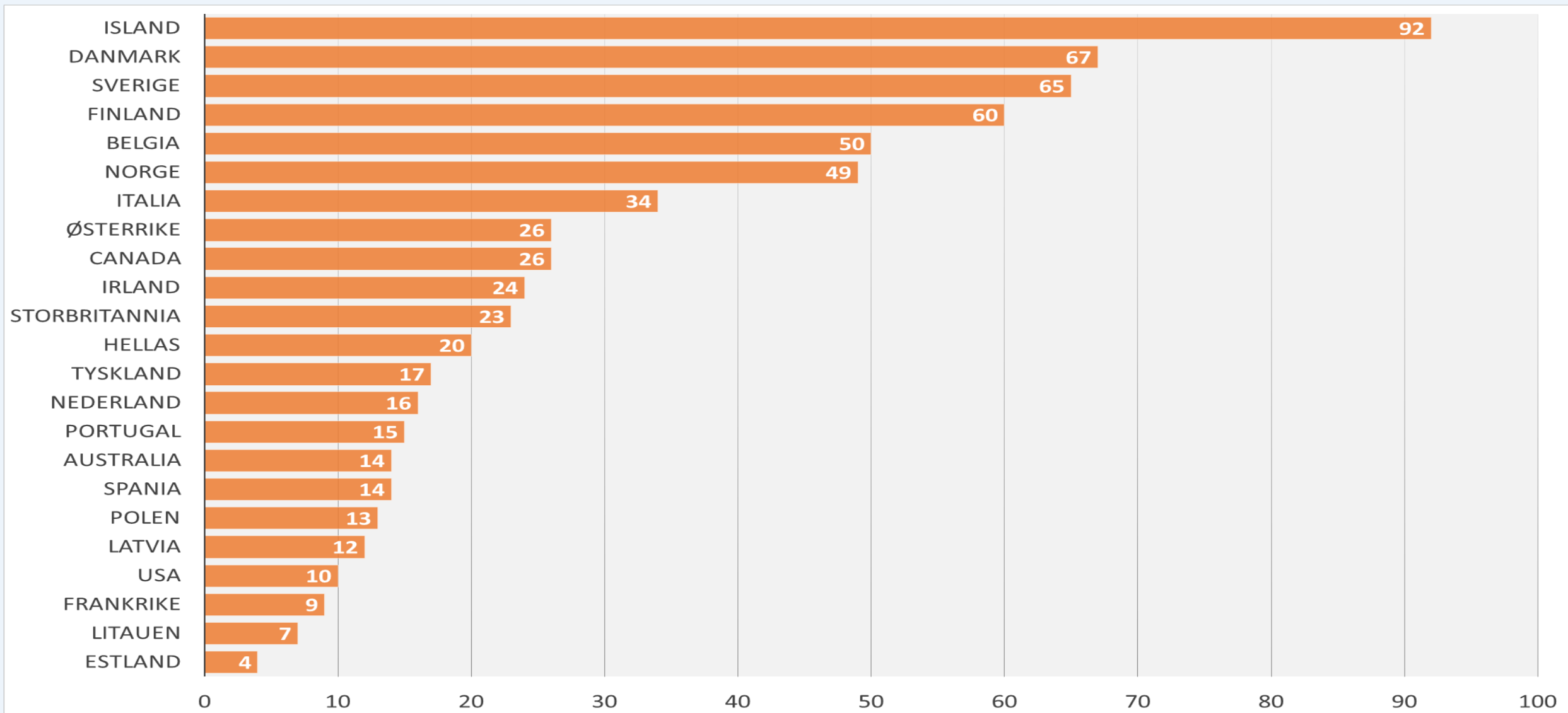
Den norske arbeidslivsmodellen

- Små inntektsforskjeller
- Lav arbeidsledighet
- Tillit til politiske styresmakter
- Høy produktivitet og kvalitet
- Regulert arbeidsliv med lavt konfliktnivå
- Store sammenslutninger
- Høyt skattenivå
- Sterk velferdsstat

Den norske arbeidslivsmodellen

- 50 % av norske lønnstakere **er organisert** (2022)
- 24 % av arbeidstakerne **er med i et LO-forbund** (2019/2020)
- 80 % av lønnstakerne i **offentlig sektor** er organisert (2017)
- 38 % av lønnstakerne i **privat sektor** er organisert (2017)
- Organisasjonsgraden er lavest innen overnatting og servering og omsetning og drift av fast eiendom (18 %), høyest innen offentlig administrasjon og forsvar (83 %)
- Om lag 69 % av lønnstakerne i arbeidsmarkedet er **omfattet av en tariffavtale (2017)**. Dette fordeler seg mellom 100 % i offentlig og 52 % i privat sektor.

Arbeidstakersiden organisasjonsgrad. 2018 (Polen, Portugal og Hellas 2016).

Motsetninger til den norske arbeidslivsmodellen

- Synkende organisasjonsgrad i hele Europa
- I Norge har det vært stabilt de siste 10 årene
- I 1995 var organisasjonsgraden på 57 %
- I 2022 er organisasjonsgraden på 50 %
- 80 % av alle organiserte i Norge tilhører offentlig sektor
- Færrest blant de yngste

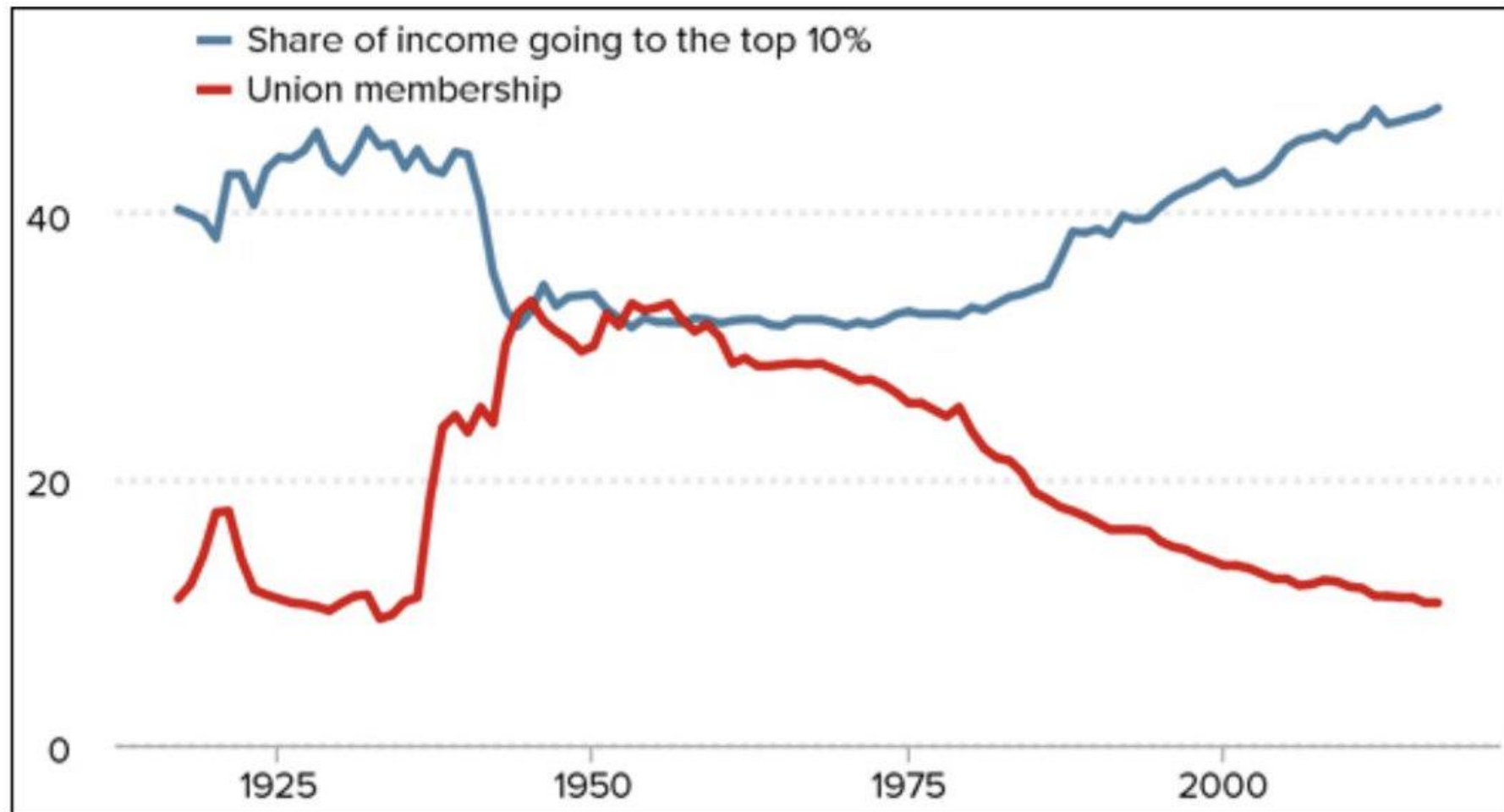

Motsetninger til den norske arbeidslivsmodellen

- Aktiv politisk fagforeningsknusing
- 10 % av arbeidstakerne er organisert
- Få reguleringer i arbeidslivet
- Konkurransepreget
- Høy andel ufaglært arbeidskraft
- Enorme lønnsforskjeller
- Få store sammenslutninger

Motsetninger til den norske arbeidslivsmodellen

Motsetninger til den norske arbeidslivsmodellen

- 9 % av arbeidstakerne er organisert
- Høyt antall fagforeninger
- Få sammenslutninger
- Streiker ofte i forkant av forhandlinger
- Politisk polarisering
- Lav tillit til politikere og staten

Refleksjonsspørsmål

- Er jeg fagorganisert eller fagforeningsbevisst?
- Står vi sammen når vi ikke streiker?
- Er vi gode nok til å bruke vi avtaleverket vi allerede har?

Bakgrunn

Lisa Beth Waterloo Laugtug Foto: Kari Oliv Vedvik

[Vis mer](#)

Lærere får stadig nye oppgaver:

Lisa måtte flytte snømennene til elevene

Bakgrunn

Lærere dynges ned i oppgaver

**– Vi er blitt både lærere,
psykologer og sosialarbeidere**

Bakgrunn

LÆRER-LEDEREN: Geir Røsvoll (55) er ranaværing som bor i Trondheim og jobber i Oslo. For bildets skyld: I skolegården på Vahl skole.
Foto: Frank Ertesvåg

Varsko etter nye lærer-tall: – Står i veien for god læring

Geir Røsvoll (55) er Skole-Norges nye lærer-general – og skryter av et fantastisk yrke. Men ferske tall bekymrer ham.

- 72 prosent av lærerne svarer at de opplever at muligheten til å følge opp elevene har blitt dårligere de siste årene.
- Like mange (72 prosent) svarer at de har mer ansvar nå enn for tre år siden.
- Enda flere (81 prosent) sier de utfører oppgaver som ligger utenfor deres ansvarsområde.

De gjør oppgaver som vaktmestere, rådgivere, helsesykepleiere og renholdere, viser undersøkelsen som Respons har utført for Utdanningsforbundet.

Bakgrunn

- Vi må tørre å snakke om hva lærere ikke skal drive med**

Sett grenser!

- Ingen kommer til å sette grenser for oss
- Med stor autonomi følger det også definisjonsmakt
- Vi må selv ta ansvar for å sette grenser for lærerrollen

Slutt med..

- **Å bryte opplæringsloven**

Ikke godta at elever som har krav på individuelt tilrettelagt opplæring/spesialundervisning ikke får det på grunn av ressursmangel, vikarmangel eller manglende kompetanse ved skolen. Elever som har vedtak om individuelt tilrettelagt opplæring /spesialundervisning, har rett på dette i henhold til Opplæringsloven § 11-6. Vi anbefaler derfor at det meldes inn avvik når individuelt tilrettelagt opplæring/spesialundervisning ikke blir gjennomført som planlagt

Slutt med..

- **Å medisinere barn og elever**

Slutt med å gi barn/elever medisiner dersom du ikke føler deg trygg på det. Dette er en oppgave som krever opplæring og i noen tilfeller helsefaglig utdanning. Arbeidsgiver kan ikke pålegge deg en slik oppgave om du ikke ønsker det. Dette slås fast i punkt 6.3 i rundskriv fra Helse- og omsorgsdepartementet og Kunnskapsdepartementet

Slutt med..

- **Å godta slag, spark og ufin språkbruk**

Slag, spark og ufin språkbruk er ikke en del av lærerjobben. Det spiller ingen rolle om den som utøver volden er 9 eller 16 år. Arbeidsmiljøloven er klokkeklar: “Arbeidstaker skal ikke utsettes for trakassering eller annen utilbørlig opptreden og skal så langt det er mulig, beskyttes mot vold, trusler og uheldige belastninger som følge av kontakt med andre”. Om du utsettes for noe slikt, så skal det meldes avvik.

Slutt med..

- **Å være renholder og driftsoperatør**

Slutt med å vaske toalett, gulv, pulter, stoler eller annet på skolen. Dette er en oppgave som krever renholdsfaglig utdanning. Slutt med å reparere inventar på skolen. Dette er en oppgave som krever fagutdanning og som skal gjøres av ansatte på drift. Dette bekreftes av SFS 2213 pkt.5 som sier: «*Skolens og undervisningspersonalets kjerneoppgave er å gi god undervisning*»

Slutt med..

- **Å ta på deg ekstraundervisning uten betaling**
Slutt å ta på deg ubetalt ekstraundervisning i hulltimene dine for å legge til rette for at elevene skal få vurderingsgrunnlag. Stadig flere lærere strekker seg for langt for at elevene skal fullføre og bestå. Når du tar på deg ekstra oppgaver, som undervisning, skal dette kompenseres i tråd med § 5.2 i SFS2213

Slutt med..

- **Å reise med elever uten godtgjøring**

Når du reiser med elevene gjør du det på oppdrag for skolen. Når reisen går utover din vanlige arbeidstid, skal du godtgjøres for dette. Dette er regulert i tariffavtaler som både Utdanningsforbundet og arbeidsgiver har skrevet under på. Du skal alltid bruke SGS 1010 for å sikre at du får betalt for jobben du gjør

Slutt med..

- **Å betale for arbeidsverktøy av egen lomme**

I følge arbeidsmiljøloven § 4.4 er det arbeidsgiver som skal stille med arbeidsverktøy du bruker i jobbsammenheng. Dette gjelder også bruk av telefon i arbeidstiden. Om du bruker privat telefon og kjøper inn læremidler for dine egne penger, så er du med på å skjule hva det faktisk koster å drive en god skole

Lærer og tillitsvalgt Espen Rustad. Foto: Jørgen Jelstad.

[Vis mer](#)

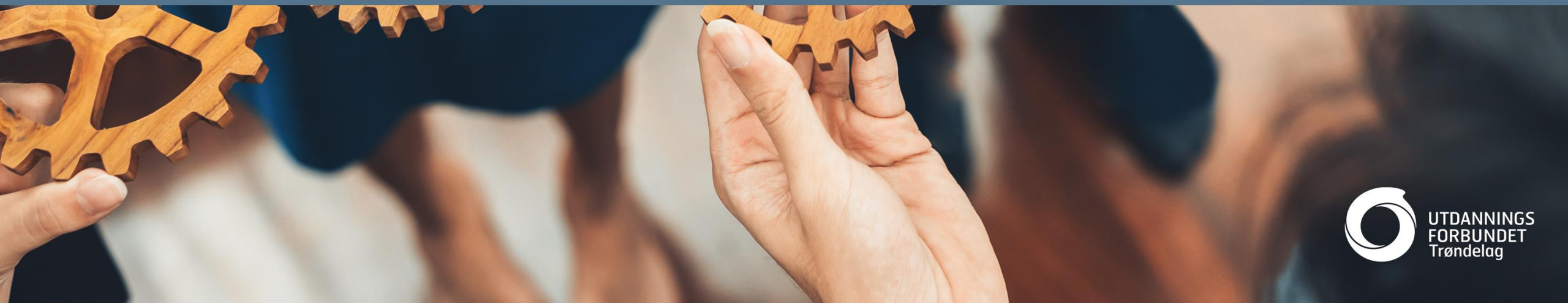
Kurser ansatte i å stoppe gratisarbeid:
**Slik får lærere flere tusen mer i
lønn gjennom 2024**

- Lærere i skolen må gjøre seg kjent med lærernes arbeidstidsavtale. Vit hva som skal gjøres når, vit forskjellen på planfestet tid og ikke-planfestet tid (bunden og ubunden tid). Ha en plan for start- og sluttidspunkt.
- Barnehagelærere bør en plan for å ta ut plantid, og en plan for å ta den igjen om den faller bort.
- Be om overtid for møter og pålagt arbeid utenfor arbeidstid (HTA § 6).
- Sørg for å få delt dagsverk og kveldstillegg for planlagte foreldremøter i skolen.
- Husk å få kompensasjon for forskjøvet arbeidstid om man får endret vakt i barnehagen (HTA § 6.8).
- Ikke dra på overnatting med elever uten å få betalt eller uten korrekte vaktplaner.
- Ikke kjør med bil/kollektiv i arbeidstiden til møter og lignende uten å føre reiseregning for det.
- Ikke godta pålagt avspasering i stedet for utbetalt overtid. Overtid skal betales ut om den ansatte ikke ønsker avtale om avspasering (AML § 10-6).

Avvik og avvikshåndtering

Kai Nilsen, nettverk for grunnskole og barnehage
UDF Nordland 29.10.24

Fokus på avvik

***Har du barn med
spesialundervisning?***

Hva er et avvik?

- Alle virksomheter skal ha rutiner og et system for å avdekke, rette opp og forebygge uønskede hendelser og avvik fra HMS-lovgivning
- Arbeidsgiver er ansvarlig for at arbeidstakere har kjennskap og opplæring i hvordan man melder avvik

Hva er et avvik?

- Avvik er brudd på lover og regler knyttet til fysisk og psykisk arbeidsmiljø. Avvik defineres som uønskede hendelser og forbedringspunkter i forhold til:

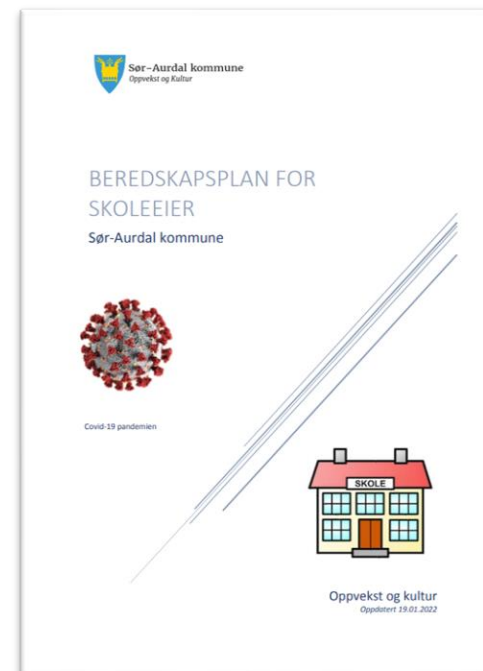
Hva er et avvik?

- Ikke oppfylt krav i lov, forskrift og eksterne retningslinjer (Norges lover, Arbeidsmiljøloven, Opplæringsloven, Barnehageloven)

Hva er et avvik?

- Ikke oppfylt interne rutiner, prosedyrer, retningslinjer og standarder (arbeidsplan, tilsynsplan, beredskapsplan, lekeplasskontroll)

Hva er et avvik?

- Personskader, nestenulykker
- Vold/trusler/mobbing
- Skade på bygninger/kjøretøy/utstyr
- Branntilløp
- Forurensning
- Dårlig inneklima, trekk, støy, dårlig lysforhold
- Manglende verneutstyr
- Brudd på taushetsplikt eller personvern
- Ikke oppfylt individuelle vedtak
- Organisering som ikke er pedagogisk og trygghetsmessig forsvarlig

Hva er et avvik?

Hva	Konsekvens	Årsak	Lovverk	Tiltak
En ansatt har blitt bitt av et utagerende barn/elev.	Fysisk/psykisk slitasje Utrygghet for barn/elev og arbeidstaker	For stor gruppestørrelse Lav personaltetthet	Opplæringsloven § 12-2: Retten til et trygt og godt skolemiljø Barnehageloven kap. 8 § 41: Forebygge tilfeller hvor barn ikke har et trygt og godt barnehagemiljø Arbeidsmiljøloven kap. 4: Arbeidstaker skal, så langt det er mulig, beskyttes mot vold, trusler og uheldige belastninger som følge av kontakt med andre	Styrke personaltetthet Redusere gruppestørrelse

Hva er et avvik?

Hva	Konsekvens	Årsak	Lovverk	Tiltak
Lærer er syk. Spesialpedagog som allerede er inne i gruppa må overta undervisningen for hele gruppa.	Barnet/eleven med individuelt vedtak mister opplæring og blir hengende etter Spesialpedagog må omstille seg raskt og utarbeide et undervisningsopplegg	Ikke satt inn vikar ved sykdom	Opplæringsloven § 11-6: Rett til individuelt tilrettelagt opplæring Barnehageloven § 31: Rett til spesialpedagogisk hjelp Opplæringsloven § 14-2: Ingen klasser eller grupper skal være større enn det som er trygt og pedagogisk forsvarlig	Det må settes inn vikar ved sykdom Øke midler til vikarer i budsjett Rekruttere flere vikarer Utarbeide bedre rutiner/retningslinjer for vikaransvarlig eller ved melding av fravær

Når man skriver avvik

- Anonymiser navn og andre personlige opplysninger
- Årsaken til den uønska hendelsen er avviket, ikke selve hendelsen
- Ingen risiko ved å melde avvik
- Kan ta litt tid, avviket må kanskje løftes på flere nivåer
- Ledelse og verneombud har tilgang til avviksmeldinger
- Avviket lukkes når det er behandlet
- Lukkede avvik vil fremdeles være i systemet

Hvorfor melde avvik?

- Et felles verktøy ledelse og ansatte har for å bli bedre!
- Arbeidstakers medvirkningsplikt (AML §2-3)
- En systematisk og upersonlig tilnærming
- Flytte ansvar
- Statistikk er et språk politikere og kommunen snakker og forstår
- Bedre å melde fra en gang for mye enn en gang for lite
- Synliggjøre den faktiske hverdagen man står i og hva det koster å ha et godt tilbud
- **Hvis ikke vi sier i fra, hvem skal si i fra da?**

Hvordan er situasjonen i Trøndelag?

- Digital spørreundersøkelse for våre medlemmer i Trøndelag
- Lærere og ledere i grunnskole, videregående, voksenopplæring og barnehage
- En oppfølging av undersøkelsen vi gjennomførte i 2021
- 2241 respondenter (1815 fra skole, 426 fra barnehage)
- Lav feilmargin

Hvor mange vet ikke hva som defineres som et avvik?

32 %

Barnehage

22 %

Grunnskole

24 %

Videregående

Aldri mottatt opplæring på hvordan man melder avvik?

A bar chart with three blue bars representing different education levels. The first bar for 'Barnehage' has the value '23 %' inside it. The second bar for 'Grunnskole' has the value '19 %' inside it. The third bar for 'Videregående' has the value '24 %' inside it.

Utdanningsnivå	Prosent
Barnehage	23 %
Grunnskole	19 %
Videregående	24 %

23 %

Barnehage

19 %

Grunnskole

24 %

Videregående

Hvor mange har opplevd mobbing eller trakassering?

5 %

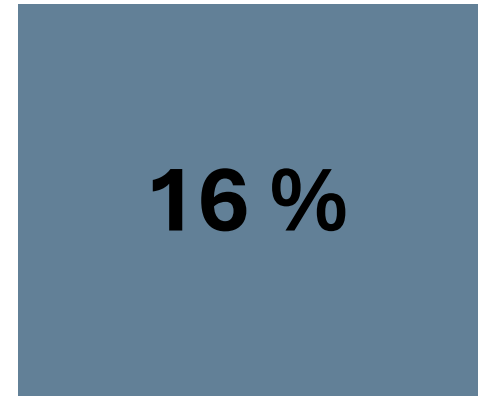
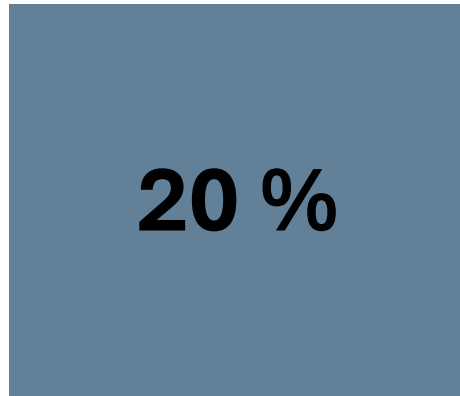
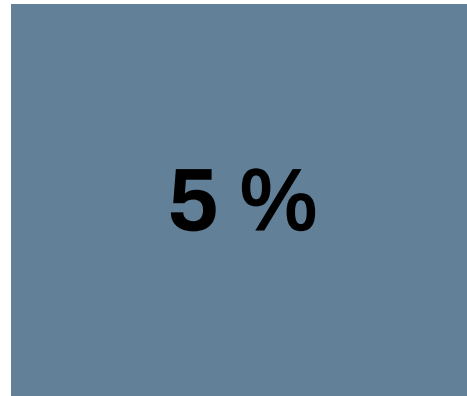
Barnehage

20 %

Grunnskole

16 %

Videregående

Mottatt trusler i forbindelse med jobb?

7 %

Barnehage

37 %

Grunnskole

13 %

Videregående

Utsatt for spark eller slag?

33 %

Barnehage

41 %

Grunnskole

2 %

Videregående

Opplevd spesialpedagogiske timer hvor det ikke har blitt satt inn vikar eller annen ressurs?

56 %

Barnehage

81 %

Grunnskole

32 %

Videregående

Hvor mange avvik har du selv meldt det siste året?

4

Barnehage

3

Grunnskole

1

Videregående

Oppsummert

- Flere mottar opplæring på avvikssystemene
- Flere er kjent med hva som defineres som et avvik
- Mørketall på ansatte som blir utsatt for vold og trusler
- Spesialpedagogiske timer som utgår er langt mer utbredt enn tidligere antatt
- Mange opplever avvik, men har ikke tid til å melde
- Manglende kultur for å melde avvik

Veien videre

- Krev jevnlig opplæring i avvikssystemer
- Be om tid til å melde avvik
- Bygg en aktiv kultur for å melde avvik

Spørsmål?

**Takk for
oppmerksomheten!**

Utdanningsforbundet Trøndelag